

Streszczenie „Raportu z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2017–2018”.

Obowiązek sporządzania raportów z realizacji programów ochrony środowiska wynika z zapisów art. 18 ustawy Prawo ochrony środowiska, która jednocześnie obliguje do tego odpowiednio zarządy województw, powiatów i gmin.

„Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2017–2018” zwany dalej Raportem, jest **dziwiątym** tego typu dokumentem, przedstawiającym kompleksowo realizację działań z zakresu ochrony środowiska na Mazowszu i **pierwszym** odnoszącym się do obowiązującej, zaktualizowanej polityki ekologicznej województwa, jaką jest „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do roku 2022”, zwany dalej Programem lub POŚ WM.

Ideą Raportu jest:

- próba oceny stopnia i efektów realizacji zadań, zapisanych w POŚ WM,
- pokazanie postępów jakie udało się osiągnąć w zakresie wykonania przedsięwzięć wpisanych w wyżej wymienionym Programie, mających na celu poprawę stanu środowiska naturalnego,
- analiza ujętych w POŚ WM działań oraz ich rezultatów wraz z poniesionymi nakładami finansowymi.

Metodyka opracowania raportu składa się z oceny opisowej, wskaźnikowej, analizy kosztów oraz podsumowania.

Realizację przedsięwzięć w Raporcie zaprezentowano z podziałem na obszary priorytetowe, cele średniookresowe, kierunki działań i działania.

W dokumencie opisano działania realizowane lub współfinansowane przez jednostki Samorządu Województwa Mazowieckiego (Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich, Koleje Mazowieckie, Biuro Geodety Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Wojewódzki Ośrodek Ruchu

Drogowego, Mazowiecka Agencja Energetyczna, jednostki oświatowe, kultury i medyczne), jednostki rządowe i organizacje pozarządowe. Zadania realizowane lub współfinansowane przez pozostałe jednostki: samorządy terytorialne, Bank Ochrony Środowiska, fundusze ekologiczne, przedsiębiorstwa i in. są uwzględnione głównie w kosztach i poziomie realizacji działań. Dane ze wszystkich wymienionych jednostek pozyskano w wyniku przeprowadzonej ankietyzacji. Dodatkowo korzystano z: powiatowych raportów z realizacji programów ochrony środowiska oraz rocznych sprawozdań z działalności podmiotów.

W Programie zidentyfikowanych zostało 10 obszarów interwencji dla Mazowsza:

- 1) **Ochrona klimatu jakości powietrza (OP)** (realizacja działań środowiskowych z zakresu poprawy jakości powietrza i ochrony klimatu),
- 2) **Zagrożenia hałasem (KA)** (dotyczy realizacji działań z zakresu minimalizacji emisji hałasu do środowiska),
- 3) **Pola elektromagnetyczne (PEM)** (realizacja działań środowiskowych z zakresu ochrony przed nadmiernym promieniowaniem elektromagnetycznym),
- 4) **Gospodarowanie wodami (ZW)** (realizacja działań z zakresu ochrony jakości wód powierzchniowych i podziemnych oraz racjonalnego wykorzystywania zasobów wodnych),
- 5) **Gospodarka wodno-ściekowa (GW)** (realizacja działań z zakresu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej),
- 6) **Zasoby geologiczne (ZG)** (realizacja działań z zakresu racjonalnej gospodarki zasobami geologicznymi),
- 7) **Gleby (GL)** (realizacja działań z zakresu ochrony jakości gleb),
- 8) **Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów (GO)** (realizacja zadań z zakresu racjonalnej gospodarki odpadami),
- 9) **Zasoby przyrodnicze (ZP)** (formy ochrony przyrody oraz obszarów cennych przyrodniczo),
- 10) **Zagrożeń poważnymi awariami (PAP)** (realizacja działań minimalizujących możliwości wystąpienia poważnej awarii).

W przedstawionych obszarach interwencji uwzględniono zagadnienia horyzontalne: adaptację do zmian klimatu, nadzwyczajne zagrożenia środowiskowe, działania edukacyjne oraz monitoring środowiska.

W ramach obszarów wyznaczono cele, kierunki i zadania.

Ocena realizacji POŚ WM w latach 2017–2018

Realizacja zadań zawartych w „Programie ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2017–2018” przyczyniła się do poprawy jakości środowiska. Jednak, żeby zauważyć znaczące zmiany potrzeba długofalowych działań strategicznych, a przede wszystkim zmiany postawy konsumpcyjnego stylu życia.

Analizie poddano 175 zadań, które zostały wyznaczone w ramach 31 kierunków interwencji i 10 obszarów priorytetowych „Programu Ochrony Województwa Mazowieckiego do 2022 r.”. Nakłady poniesione na realizację POŚ WM w latach 2017–2018 wyniosły ponad 8,85 mld zł, czyli o 43% więcej niż przewidywano.

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonej analizy realizacji zadań przewidzianych w „Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2022 r.” oraz osiągniętego efektu ekologicznego, według wskaźników stwierdzono, że w dalszym ciągu konieczne jest inwestowanie w działania z obszaru ochrony środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony powietrza ze względu na brak znaczącej poprawy jakości tego komponentu. Środki należy kierować na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, tak aby z rozmysłem podejmowali proponowane działania zapobiegające tzw. „niskiej emisji”. Dodatkowo w związku z zachodzącymi zmianami w klimacie oraz intensyfikacją ekstremalnych zjawisk pogodowych należy wdrażać działania adaptacyjne. W dalszym ciągu niezbędny jest stały monitoring jakości środowiska. Duże znaczenie w tym zakresie mają działania wymienione poniżej:

- zapewnienie, że planowanie przestrzenne będzie pełniło rolę instrumentu ochrony środowiska;
- kontynuacja ograniczenia niskiej emisji z domów ogrzewanych indywidualnie poprzez rozbudowę centralnych systemów ciepłowniczych (promocja ciepła systemowego), ograniczenie strat ciepła w budynkach i na przesyle, zmianę paliwa oraz sposobu ogrzewania indywidualnego budynków, propagowanie ekologicznych nośników energii (gaz) i eliminowanie węgla;
- kontynuacja ograniczenia emisji ze źródeł komunikacyjnych poprzez doskonalenie systemów zarządzania ruchem, dalszy rozwój transportu publicznego (np. rozwój i modernizacja transportu kolejowego, rozbudowa metra w Warszawie, budowa parkingów „Parkuj i Jedź”), kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miast, tworzenie systemu płatnego parkowania w miastach, stosowanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii w systemie transportu publicznego, wymianę taboru samochodowego w komunikacji publicznej, tworzenie stref z zakazem ruchu pojazdów, budowa obwodnic;

- kontynuacja redukcji emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych poprzez podnoszenie efektywności procesów produkcji, stosowanie paliw o mniejszej zawartości popiołu, wprowadzenie odnawialnych źródeł energii, zmniejszenie strat przesyłu energii, zmianę technologii lub profilu produkcji (odazotowanie i odsiarczanie spalin, montaż wysokosprawnych filtrów odpylających);
- kontynuacja rozbudowy sieci kanalizacyjnych w celu dociążenia ściekami istniejących oczyszczalni;
- uporządkowanie gospodarki ściekami opadowymi i roztopowymi, w szczególności na terenie m. st. Warszawy;
- budowa oczyszczalni i sieci kanalizacyjnej w gminach, które ich jeszcze nie posiadają;
- racjonalne gospodarowanie wodą w zakładach produkcyjnych i gospodarstwach domowych;
- doskonalenie systemu transportu, poprzez budowę obwodnic dla dużych miast i mniejszych miejscowości, rozbudowa metra w Warszawie, tworzenie preferencji dla komunikacji zbiorowej;
- sukcesywne wdrażanie rozwiązań ograniczających hałas komunikacyjny m.in. budowa ekranów akustycznych, wprowadzanie pasów zieleni;
- edukacja społeczeństwa w zakresie zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów w gospodarstwach domowych;
- prowadzenie rekultywacji zamkniętych składowisk;
- uszczelnienie systemu zagospodarowania odpadów – weryfikacja mocy przerobowych i ich ewentualne uzupełnienie w poszczególnych regionach gospodarki odpadami, w szczególności instalacji do przetwarzania odpadów zielonych;
- wzrost poziomu odzysku odpadów: budowlanych, surowców wtórnych tj.: szkła, papieru, tworzyw sztucznych, metali oraz odpadów niebezpiecznych wytwarzanych w grupie odpadów komunalnych;
- transformacja gospodarki w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym;
- zintensyfikowanie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa ekologicznego, a szczególnie zagrożenia powodziowego, które stanowi bardzo poważny problem na Mazowszu;
- prowadzenie działań zmierzających do udrożnienia, kształtowania i odtwarzania korytarzy ekologicznych (leśnych, rzecznych i innych) umożliwiających przemieszczanie się zwierząt, a także funkcjonowanie populacji;

- zahamowanie strat różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach jej organizacji;
- rozszerzenie działań edukacyjnych w celu podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców;
- utworzenie programów i finansowanie badań w zakresie: energetyki, budownictwa, geologii, transportu, rolnictwa i gospodarki leśnej, gospodarki wodnej w celu rozwoju nowych technologii sprzyjających ochronie środowiska;
- dostosowanie sektorów wrażliwych (gospodarka wodna, różnorodność biologiczna i obszary prawnie chronione, leśnictwo, energetyka, rolnictwo, transport, gospodarka przestrzenna i obszary zurbanizowane, budownictwo) na zmiany klimatu poprzez realizację działań zawartych w „Strategicznym planie adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”.

Zrealizowane zadania przyczyniły się do szeregu korzystnych – z punktu widzenia ochrony środowiska – zmian, m.in.:

- zmniejszenie masy zanieczyszczeń pyłowych emitowanych z zakładów szczególnie uciążliwych,
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury gazowniczej i ciepłowniczej,
- dążenie do dostosowania się/ adaptacji do zmian klimatu (m.in. realizacja zielono-błękitnej infrastruktury w miastach, rozbudowa i modernizacja kanalizacji deszczowej, inwestycje w infrastrukturę przeciwpowodziową, stworzenie lub rozbudowa miejskiego systemu monitoringu zagrożeń oraz wczesnego ostrzegania, zakup specjalistycznego sprzętu wykorzystywanego w akcjach ratowniczych oraz przy usuwaniu skutków nadzwyczajnych zagrożeń),
- zwiększył się odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej co wynika z rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowej,
- zwiększył się odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej co związane było z rozbudową i modernizacją systemu odprowadzania i oczyszczalnia ścieków;
- zwiększyła się liczba przydomowych oczyszczalni ścieków,
- zmniejszył się udział dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni gruntowej w ogólnej długości tych dróg – wpływa to na ograniczenie powstawania hałasu, a jednocześnie zapobiega zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego przez pyły unoszące się przy drogach o nawierzchni nieutwardzonej (np. żużlowej czy piaskowej),

- rozbudowa dróg krajowych i autostrad – dzięki wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z terenów zabudowanych zmniejsza się liczba osób narażonych na ponadnormatywne natężenie hałasu,
- przyrost długości ścieżek rowerowych – daje realną szansę na zwiększenie udziału ruchu rowerowego, który względem ruchu samochodowego jest cichy i nie powoduje emisji spalin do atmosfery,
- zwiększenie długości buspasów i powstawanie parkingów w systemie Parkuj i Jedź – promocja i wprowadzanie ułatwień dla transportu publicznego powinno przełożyć się na zwiększenie udziału ludności korzystającej z transportu publicznego, jako alternatywy dla samochodu osobowego,
- nie odnotowano przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych;
- zmniejszyło się zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku – co może być wynikiem wzrostu świadomości mieszkańców w zakresie oszczędzania wody,
- zwiększył się udział masy odpadów komunalnych zbieranych w sposób selektywny w relacji do ogółu odpadów,
- realizacja działań w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (m.in. działania w zakresie zapobiegania powstawaniu oraz zagospodarowanie jak największej ilości odpadów komunalnych poprzez recykling),
- zwiększyła się lesistość województwa.

W Raporcie wskazano też kilka aspektów, w ramach których nie zanotowano pozytywnych zmian. Dlatego w kolejnych latach na te elementy należy zwrócić szczególną uwagę.

Oto wybrane wskaźniki w ramach których nie zanotowano pozytywnych zmian:

- stwierdzono wzrost udziału emisji zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych zlokalizowanych w województwie mazowieckim,
- odnotowano spadek udziału energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem – należy dążyć do zwiększenia liczby OZE i ich udziału w ogólnej wielkości produkcji energii,
- zwiększyła się liczba zbiorników bezodpływowych – potencjalnie nieszczelnych i stanowiących zagrożenie dla wód podziemnych i powierzchniowych,
- zwiększyła się liczba zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej – należy jednak podkreślić, że nie świadczy to o tendencji negatywnej. Wręcz przeciwnie, zwiększenie liczby zakładów ZZR i ZDR powinno przełożyć się na zwiększenie bezpieczeństwa, gdyż zakłady te są zobowiązane do podejmowania szeregu czynności, które mają zapobiec wystąpieniu poważnej awarii przemysłowej.

Biorąc pod uwagę powyższe informacje należy pozytywnie ocenić realizację „Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2022 r.” Przeważają pozytywne aspekty podejmowanych działań co znajduje odzwierciedlenie zarówno we wskaźnikach charakteryzujących całe województwo, jak również w danych przekazanych przez gminy, powiaty, zarządców infrastruktury zakłady przemysłowe, podmioty i instytucje działające w zakresie ochrony środowiska.

W przypadku pytań dotyczących „Raportu z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2017–2018” można kontaktować się z Wydziałem Polityki Ekologicznej i Ochrony Przyrody w Departamencie Polityki Ekologicznej, Geologii i Łowiectwa, tel. (22) 59 79 059.